

**ACTAS DEL XIII
CONGRESO INTERNACIONAL
ASOCIACIÓN HISPÁNICA DE
LITERATURA MEDIEVAL**

(Valladolid, 15 a 19 de septiembre de 2009)

**IN MEMORIAM
ALAN DEYERMOND**

II

Editadas por
José Manuel Fradejas Rueda
Déborah Dietrick Smithbauer
Demetrio Martín Sanz
Mª Jesús Díez Garretas

VALLADOLID
2010

© Asociación Hispánica de Literatura Medieval, 2010

© Los autores, 2010

Reservados los todos derechos. Prohibida la reproducción parcial o total por cualquier medio, salvo para citas, sin permiso escrito de los propietarios del copyright

Publicado por el Ayuntamiento de Valladolid y la Universidad de Valladolid

Ni el Ayuntamiento de Valladolid, ni la Universidad de Valladolid (UVa) ni la Asociación Hispánica de Literatura Medieval (AHLM) ni los editores son responsables de la permanencia, pertinencia o precisión de las URL externas o de terceras personas que se mencionan en esta publicación, ni garantizan que el contenido de tales sitios web es, o será, preciso o pertinente.

Edición realizada dentro del proyecto de investigación VA46A09 financiado por la Junta de Castilla y León.

Ilustración de la cubierta de María Varela

ISBN 978-84-693-8468-8

D.L. VA 951-2010

Impreso en España por
Valladolid Artes Gráficas

SOBRE EL CARÀCTER NO ARQUETÍPIC DELS PERSONATGES DEL *TIRANT LO BLANCH*: EL CAS DE PLAERDEMAVIDA¹

MAGDALENA LLORCA SERRANO
Universitat d'Alacant, IIFV

El *Tirant lo Blanch* és una narració cavalleresca² que té certes característiques que la diferencien d'altres obres del mateix gènere. Dámaso Alonso³, per exemple, la qualificà de “novela moderna”, Menéndez Pelayo optà per assenyalar que el

[...] *Tirant lo Blanch*, que es uno de los mejores libros de caballerías que se han escrito en el mundo, para mí el primero de todos después del *Amadís*, aunque en género muy diverso⁴.

Mario Vargas Llosa digué que es tractava d'un llibre que havia superat el gènere cavalleresc ja abans que el *Quijote*.

En verdad, si algún libro, metafóricamente hablando, enterró a la novela de caballerías, fue *Tirant lo Blanc*. Porque con el libro de Joanot Martorell el género alcanzó su apogeo y se superó a sí mismo [...]. En comparación con él, todos sus congéneres, aun los más logrados como el *Amadís de Gaula*, parecen primitivos, meros anticipos de la obra maestra catalana⁵.

¹ Aquest treball s'ha fet en el marc del projecte de recerca FFI2008-00826, finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació del Govern d'Espanya, i s'ha beneficiat de l'ajuda complementària ACOMP/2009/162 de la Generalitat Valenciana.

² Utilitzarem l'etiqueta *narració cavalleresca* com a genèric per a referir-nos tant als *llibres de cavalleries* com a les *novel·les cavalleresques*.

³ Dámaso Alonso, “*Tirant lo Blanc*, novela moderna”, *Revista Valenciana de Filología*, I, 1951, pàgs. 179-215.

[Versió de Dámaso Alonso, *Primavera temprana de la literatura europea*, Guadarrama, Madrid, 1961, pàgs. 201-253.], pàg. 201.

⁴ Marcelino Menéndez Pelayo, *Orígenes de la novela*, edició preparada per D. Enrique Sánchez Reyes, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, (2a edició), 1961, pàg. 392. La cursiva del final de la cita és meua.

⁵ Mario Vargas Llosa, “*Tirant lo Blanc*: las palabras como hechos”, dins *Actes del*

I, pensant sobretot en aquesta novel·la, encara que també en el *Curial e Güelfa*, Martí de Riquer⁶ ideà la famosa dicotomia *novel·les cavalleresques / llibres de cavalleries*. Denominà *novel·les cavalleresques* les obres de temàtica cavalleresca que manquen d'elements meravellosos, tenen protagonistes forts i valents, però dintre d'una mesura humana, i situen l'acció en terres conegudes i localitzables, en un temps pròxim i en un ambient immediat. Tanmateix, els *llibres de cavalleries*, es caracteritzen per contindre elements fantàstics, es localitzen en un temps i un espai remots i mítics i els seus protagonistes fan heroïcitats no humanes. El model i el llibre més conegut és l'*Amadís de Gaula*.

Ja segles abans, tampoc per a Cervantes passaren desapercebudes aquestes peculiaritats del *Tirant* i, al seu cèlebre *Quijote*, elogià l'obra pel seu gran potencial com a text lúdic i d'entreteniment, però també, i sobretot, per la versemblança en el tractament dels personatges.

—¡Válame Dios —dijo el cura, dando una gran voz—, que aquí esté *Tirante el Blanco!* Dádmele acá, compadre, que hago cuenta que he hallado en él un tesoro de contento y una mina de pasatiempos. [...] Dígoos verdad, señor compadre, que por su estilo es éste el mejor libro del mundo: aquí comen los caballeros, y duermen y mueren en sus camas, y hacen testamento antes de su muerte, con estas cosas de que todos los demás libros deste género carecen⁷.

Precisament és en aquest tema del tractament dels personatges, i no només en el sentit que són versemblants, en allò que volem fer incidència. Mentre que a la majoria de narracions cavalleresques, i paradigmàticament als llibres de cavalleries castellans, trobem personatges tipus, ideats cadascun per a desenvolupar un rol concret; al *Tirant lo Blanch* predominen els personatges no arquetípics, que van evolucionant al llarg de la novel·la. L'objectiu de la nostra comunicació consisteix a reflexionar sobre el caràcter no arquetípic d'aquests personatges i, prenent Plaerdemavida com a exemple, demostrar que, per a ser una novel·la del segle XV, comença ja a haver-hi personatges perfilats, cadascun amb una psicologia determinada que no té per què ser la preestablerta tradicionalment per a aquesta classe de personatge.

Vegem com funciona el que hem assenyalat amb exemples concrets. Iniciem el nostre recorregut pels personatges tirantians parlant de l'actuació de les dones. En general, les dones del *Tirant* (pensem en Ricomana, Estefania, l'Emperadriu, Plaerdemavida o la Viuda Reposada) no són dames indefenses

Symposion Tirant lo Blanc, 1990, Quaderns Crema, Barcelona, 1993, pàgs. 587-603 [588].

⁶ Martí de Riquer, *Història de la literatura catalana*, II, Barcelona, Editorial Ariel, 1964, pàgs. 575-577.

⁷ Francisco Rico, (ed.), Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, Barcelona, Editorial Crítica, 2001, pàg. 83.

sense veu ni vot en allò que fan de les seues vides. Malgrat desenvolupar les seues activitats primordialment en llocs més o menys tancats com pot ser un palau; són dones valentes i decidides, nobles, princeses o dames de companyia que saben què volen i fan tots els possibles per aconseguir-ho. Fixem-nos en algunes mostres representatives de la conducta decidida i més o menys lliure d'aquestes dames: Ricomana s'enamora del príncep Felip de França, però no està convençuda que siga el marit ideal així que no es deixa convèncer pel que li diuen i ella mateixa decideix posar-lo a prova per a saber si es casa amb ell o no; Estefania decideix casar-se secretament amb Diafebus sense consultar-ho amb ningú i prenent ella la iniciativa de casar-s'hi mitjançant l'albarà que li entrega al cavaller; la Viuda Reposada està tan enamorada de Tirant que no dubta a parar-li una trampa perquè deixe Carmesina i, a continuació, insinuar-se-li poc subtilment; Maragdina declara a Tirant el seu amor per ell sense esperar que siga ell qui ho faça. I encara podríem posar més exemples, però amb aquestes mostres ja es veu suficientment clar que, al *Tirant*, les dones actuen, parlen per elles mateixes, són bastant independents, això sí, sense trencar els costums imperants a l'època.

A continuació, gràcies al comportament de Diafebus i Hipòlit, demostrarem que els personatges tirantians no tenen un rol concret segons el tipus de paper que fan, sinó que aquest rol principal que cadascun desenvolupa o que se suposa que ha de desenvolupar pot variar.

Un exemple curiós és el d'Hipòlit, cavaller molt atípic. Pertany al grup de bretons que arriben a Constantinoble amb el seguici de Tirant, per tant, és "dels bons", d'aquells que van a l'Imperi Grec per a salvar-lo dels turcs. En canvi, les seues heroïcitats no apareixen a la novel·la, acaba sent capità de l'exèrcit grec perquè Tirant i Diafebus no hi són i passa aquesta prova amb més pena que glòria. A banda, es comporta com un cavaller ambiciós i egoista, un aprofitat que no guanya l'Imperi gràcies a la seua força i intel·ligència com a guerrer, sinó pel fet de ser amant de l'Emperadriu i també perquè els dos protagonistes, amb els seus respectius testaments, han assenyalat com a hereus a l'Emperadriu i a Hipòlit. Així, el model de cavaller més degradat, l'espavilat que aprofita les absències de Tirant i Diafebus i que es fa amant de qui toca, acaba regnant l'Imperi Grec. Llavors, podem deduir que el rol del cavaller guerrer lluitador i triomfador no és l'únic que pot existir.

Per un altre costat, també Diafebus és un cavaller que trenca les normes establertes tradicionalment per a aquests. En determinat moment de l'obra, se'ns diu que, entre les dones, Diafebus es troba com el peix a l'aigua, com si

s'haguera criat entre elles⁸. A banda del rol de cavaller guerrer, Diafebus, sobretot quan s'inicien els amors entre Tirant i Carmesina, juntament amb Estefania, fa de coadjuvant en la relació naixent dels protagonistes, per això, cal que es senta còmode entre les dones perquè haurà de dialogar molt amb Carmesina. La funció de Diafebus com a celestí consisteix a estar prop de Carmesina, relatar-li totes les proeses que fa Tirant, explicar-li que és un bon partit, esclarir si ella l'estima a ell i, finalment, fer d'intermediari entre ambdós. Fixem-nos també que si Diafebus fa d'alcalvot del seu cosí i senyor és per raons d'Estat perquè sap que, si triomfa la relació d'aquest amb la princesa, Tirant i els bretons n'obtindran grans recompenses.

Fins ara hem estat dient que els personatges del *Tirant* no són arquetípics, i hem pres tres actuacions la de les dones tirantianes, la de Diafebus i la d'Hipòlit per a corroborar aquesta afirmació. Però i Plaerdemavida? Què hi ha de la donzella predilecta de Carmesina?

Per a centrar-nos en Plaerdemavida, començarem per contextualitzar-la dins del *Tirant* i per a això hem de situar-nos a la tercera part⁹ de la novel·la, que és quan apareix per primera vegada.

Tirant, heroi indiscutible de l'obra, es forma com a cavaller a Anglaterra i com a capità d'exèrcit a Sicília i a Rodes, on adquireix gran fama. Per això, l'Emperador grec, que té el seu territori assetjat pels turcs, li demana que vaja amb el seu exèrcit a socórrer l'Imperi i a lluitar contra els infidels. Tirant hi va i desembarca a Constantinoble amb el seu seguici, entre els quals destaquen: Diafebus, cosí de Tirant i Hipòlit, nebot de l'heroi. Allà, els bretons combatran els turcs, però també coneixeran nobles gregues i dones de la família reial de qui s'enamoraran i amb les quals iniciaran diferents relacions amoroses: Tirant

⁸ Tirant veu Diafebus entre les dones, comportant-se com si fóra una més:

Com fon en la gran sala, trobà allí son cosí Diafebus enmig de moltes donzelles, lo qual los stava recitant les amors de la filla del rey de Cicilia e de Phelip. E Diafebus era tan domèstich e tan pràtiche entre les donzelles com si tota sa vida fos criat entre elles (Albert Hauf (ed.), Joanot Martorell, *Tirant lo Blanch*, València, Editorial Tirant lo Blanch, 2005, pàg. 484)-

⁹ El text de l'obra que ofereixen les primeres edicions (València 1490 i Barcelona 1497) no es divideix explícitament en parts, però, atenent els continguts i els escenaris en què es desenvolupa l'acció, se'n poden establir cinc: 1. iniciació teòrica de Tirant en la cavalleria i primera exercitació pràctica individual a Anglaterra (cap. 1-97); 2. primeres gestes militars del protagonista a Sicília i Rodes (cap. 98-116); 3. inici de l'actuació militar de Tirant a l'Imperi grec i del seu enamorament (cap. 117-295); 4. croada militar i religiosa de Tirant a Àfrica (cap. 296-413), i 5. alliberament definitiu de l'Imperi grec, mort de Tirant i successió d'Hipòlit (cap. 414-487) (Rafel Alemany Ferrer, *Introducció al "Tirant lo Blanc"*, Alzira, Editorial Bromera, 2007, pàg. 35).

amb Carmesina, filla de l'Emperador i hereva al tro; Diafebus amb Estefania, neboda de l'Emperador i Hipòlit amb l'Emperadriu.

Pel que fa a Plaerdemavida, la trobem per primera volta al capítol 129:

La princesa stava ab inextimable congoixa com vehia que Stephania no tornava per recitar-li noves de Tirant. E no podent-ho més comportar, cridà una donzella sua que havia nom *Plaerdemavida*¹⁰, e pres un drap e posà'l-se sobre lo cap perquè no fos coneguda, e devallà per la escala de l'ort e, uberta la porta de l'ort, passà en la casa hon era Tirant, que per negú no fon vista¹¹.

Carmesina, seguint els mals consells de la Viuda Reposada, s'ha enfadat amb Tirant perquè aquest li ha declarat el seu amor. Poc després, se'n penedeix i vol fer les paus amb ell. Primer, envia Estefania perquè parle amb el cavaller, però, com que no torna i es troba impacient, acabarà anant-hi ella mateixa i emportant-se a Plaerdemavida perquè l'acompanye. Per tant, observem que ja des del començament, el personatge de Plaerdemavida anirà aparellat al de la princesa Carmesina i als amors d'aquesta amb Tirant. Així ho ha vist també la crítica. Vegem com ho explica Alpera:

I als dos amants els caldrà una còmplice, experimentada i paternalista, que vetle, i resolga per la via ràpida, la llarga aventura d'amor¹².

Encara que al començament de la relació amorosa entre Tirant i Carmesina són Diafebus i Estefania els coadjuvants d'aquesta, a mesura que la seua pròpia història d'amor avança, serà Plaerdemavida la còmplice en els amors dels protagonistes. En aquest sentit, no és casual el nom de la donzella, sinó que és ben simbòlic, ja que Martorell el posa a un personatge que encarna i defensa amb les seues paraules els principis de la moral epicúria i del *carpe diem*. Figures d'un altre paner és que ella faça el mateix que predica, que no ho fa. Ja Riquer apuntà

La conducta de la joven Plazer de mi Vida, casta en lo que a ella afecta y desenvuelta en palabras y tercerías¹³.

A mesura que avança la novel·la, Plaerdemavia anirà apareixent en altres escenes, sempre acompanyant la seua senyora i, a poc a poc, anirem descobrint que es tracta d'una donzella molt jove amb un gran do de la paraula. Encara

¹⁰ La cursiva és meua.

¹¹ Albert Hauf, *op. cit.* pàg. 536.

¹² Lluís Alpera, "La concepció de l'amor al *Tirant lo Blanc*", dins Rafael Alemany (ed.), *Estudis de literatura al País Valencià*, Alacant, Ajuntament de Benidorm / Universitat d'Alacant, 1987, pàgs. 25-36 [31].

¹³ Martí de Riquer (ed.), *Tirante el Blanco, versión castellana impresa en Valladolid en 1511 de la obra de Joanot Martorell y Martí Joan de Galba*, Madrid, Espasa-Calpe, 5 vols, 1974, LXXXVII, vol. 1.

que, quan realment el personatge adquireix protagonisme, és a partir de l'episodi de les "bodes sordes" al castell de Malvehí.

Una nit, Diafebus i Estefania i Tirant i Carmesina, queden a l'habitació de la princesa per mantindre una trobada amorosa. Ho fan tan secretament com poden, però no compten amb l'astuta Plaerdemavida que

com Plaerdemavida véu que la Princesa no's volia gitar, e li havia dit que se n'anàs a dormir –après, sentí perfumar– prestament pensà que s'hi havia de celebrar festivitats de bodes sordes¹⁴.

Llavors, Plaerdemavida es fa l'adormida i, a continuació, es dedica a espiar des de darrere de la porta com les dues parelles passen la nit entretingudes amb jocs amorosos. A l'endemà de matí, conta a les avergonyides protagonistes el que ha "somniat", és a dir, el que ha vist per una escletxa de la porta. Les dones ja perfumades fan passar els homes dins la cambra i comença la part eròtica. Mentre que Diafebus i Estefania ho fan ràpid, sorollosament, sense vergonya, però amb les protestes lògiques per part d'ella, que estava perdent la virginitat; Carmesina es resisteix a que ella i Tirant donaren fi als seus desitjos, perquè és la princesa, hereva de l'Imperi i ha de guardar el seu honor com a mínim, durant més temps que no Estefania.

D'aquest passatge, a banda de l'encontre amorós, cal remarcar la novedosa tècnica del *flashback* usada per Martorell. Uns fets ja passats es conten en un moment determinat a través de la boca de Plaerdemavida. Recordem que l'autor de la novel·la utilitza ja aquesta tècnica a la primera part del *Tirant*, en posar en boca de Diafebus tot el que ha ocorregut durant la celebració de la festa de bodes del rei d'Anglaterra. En aquest passatge del "somni" de Plaerdemavida, tornem a trobar aquesta tècnica. Per què? Pensem que explicar la trobada amorosa a través del personatge de Plaerdemavida permet a Martorell introduir un llenguatge picant i desvergonyit. A banda, resulta graciós que siga Plaerdemavida, que feia de *voyeur*, qui conte el succés, més que si ho conta el narrador o les pròpies protagonistes, perquè d'aquesta manera veiem les reaccions que tenen Estefania i Carmesina en sentir parlar de les seues pròpies accions. Primer se n'avergonyeixen, però en acabant es diverteixen amb la manera en què Plaerdemavida ho narra.

Cal afegir també, que Plaerdemavida es queixarà de no ser ella, juntament amb Hipòlit, la tercera parella en participar en aquests jocs eròtics. La donzella afirma estar-ne enamorada i li dol que ell no li faça cas:

¹⁴ Albert Hauf, *op. cit.* pàg. 704.

La dolor me aumentà en tanta quantitat que donava torns per lo lit com fa lo malalt qui stà al pas de morir e no troba lo camí. Per què, dellibere de amar Ypòlit ab cor verdader. [...] Amor me ha tant torbats los sentiments que morta só si Ypòlit no m'ajuda¹⁵.

Pàgines abans, ja havia manifestat Plaerdemavida, sense embuts, el seu amor per Hipòlit:

Diafebus, senyor, ¿sabeu a qui ame de tot mon cor e vull bé? A Ypòlit, patge de Tirant¹⁶.

Passat aquest episodi, l'atrevida Plaerdemavida es guanyarà la confiança de Tirant i es dedicarà a ordir estratagemes per ajuntar el cavaller bretó i Carmesina. Un dels molts exemples que podem trobar és el del capítol 231, en el qual Plaerdemavida aconsegueix portar Tirant a la cambra i al llit de la princesa. Ho fa amagant Tirant dins la cambra de Carmesina i deixant-lo delectar-se observant el bany de la princesa. Tot seguit, Carmesina es gita a dormir i Plaerdemavida es gita amb ella i li va tocant el cos amb l'excusa que s'acaba de banyar i té la pell molt suau. Llavors, el que fa Plaerdemavida és posar-se entre Tirant i Carmesina i quan veu que Carmesina està ben adormida deixa que Tirant la toque tant com vol, però quan nota que es desperta, la toca ella, perquè així la princesa no sospita que qui té dins el llit és Tirant. Aquesta operació se succeirà fins que Carmesina ho descobreix, llança un crit i el cavaller ha d'eixir precipitadament de la seua cambra.

Fixem-nos fins a quin extrem arriba la mediació de Plaerdemavida en la relació de Tirant i Carmesina que, per a fer que consumen el seu amor, no dubta a gitar-se amb la parella i enganyar la seua senyora.

Fins aquest moment, Plaerdemavida ha desenvolupat el rol de celestina, que ha consistit, principalment, en dissenyar audaces tàctiques per a encoratjar Tirant, fer que "viole" Carmesina i que triomfe l'amor entre ells.

Ara bé, Plaerdemavida cau en desgràcia en ser partícip, de manera involuntària, del parany que la Viuda Reposada posa a Tirant per tal de desfer la parella que forma amb Carmesina. La Viuda estava enamorada de Tirant i li fa creure que Carmesina li és infidel amb el negre Lauseta perquè Plaerdemavida es disfressa de negre i li fa gràcies amoroses a Carmesina. El cavaller, que ho veu tot a través d'una combinació d'espills des d'una cambra on la Viuda l'havia amagat, creu que realment Carmesina i Lauseta s'entenen. Desesperat, rebutja els clars oferiments amorosos de la Viuda i mata Lauseta.

És important parar-se a pensar que, precisament, qui disfressa la Viuda és Plaerdemavida, donzella propera a Carmesina, divertida i juganera, que no troba cap impediment en disfressar-se de Lauseta i bromejar amb la princesa.

¹⁵ Albert Hauf, *op. cit.* pàg. 709.

¹⁶ Albert Hauf, *op. cit.* pàg. 630.

Aquest episodi desencadena la part africana de la novel·la. Tirant i Plaerdemavida naufraguen al nord d'Àfrica, entre altres raons¹⁷, per expiar els seus pecats: Tirant per haver matat Lauseta i haver desconfiat de Carmesina i Plaerdemavida per haver-se disfressat de Lauseta i haver col·laborat, encara que de manera inconscient, en l'engany de la Viuda.

Encara que, en línies generals, parlem d'Àfrica com d'una penitència per a Tirant i Plaerdemavida, la funció d'aquesta en la part africana del *Tirant* va més enllà de patir un càstig. Plaerdemavida canviarà de registre. A Àfrica, passarà tres anys, creixerà, madurarà i farà la seua pròpia vida pensant que ha de viure allà per sempre més.

Aleshores, un bon dia, la ciutat on vivia, Montàgata, és assetjada pels cristians capitanejats per Tirant. Ella ho descobreix i es decideix a intervenir per evitar el desastre. Es presenta com a ambaixadora davant de Tirant. El cambrer que la porta a la tenda de Tirant descriu així Plaerdemavida:

—Per la mia fe, senyor, en la companyia de aquelles mores ve una donzella molt graciosa, qui parla molt bé l'algèmia, ab molta gràcia. E si la senyoria vostra me volia fer tamanya merçé que, per los serveys que us he fets, que compregau la ciutat la façau fer crestiana e la'm donen per muller¹⁸.

El cambrer de Tirant ha quedat tan seduït per la salada espontaneïtat del parlar de Plaerdemavida que es vol casar amb ella.

A partir d'aquest instant, Tirant i Plaerdemavida mantenen llarguíssims diàlegs, on ella, que parlava de manera viva i col·loquial al palau de Constantinoble, passa a usar un llenguatge més culte i retòric tal com requereix el context. Malgrat les extenses converses, Plaerdemavida no es dona a conèixer fins al capítol 357, quan fa que Tirant recorde el seu passat i la seua enamorada Carmesina per tal d'afeblir-li el cor:

¿E no est tu aquell príncep del linatge de Roqua Salada que entrist en batalla aquella plasant nit dins lo castell de Malvehí ab aquella sereníssima princessa, la bella Carmesina?¹⁹

Tirant, en recordar Carmesina, es desmaia. Instants més tard, recobra els sentits, Plaerdemavida li descobreix la seua identitat i s'abracen contents de retrobar-se. El conflicte amb la ciutat de Montàgata se soluciona batejant-la tota sencera.

¹⁷ Hem de tindre present que el fet que Tirant vaja a Àfrica aprofita també perquè l'heroi cristianitze la part sud de la Mediterrània i aconsegueisca tropes per a la victòria final contra els turcs.

¹⁸ Albert Hauf, *op. cit.* pàgs. 1239-1240.

¹⁹ Albert Hauf, *op. cit.* pàg. 1258.

S'esdevé llavors un fet que resulta sorprenent. Tirant insisteix perquè Plaerdemavida es case amb el senyor d'Agramunt. I la boda es realitza. El senyor d'Agramunt, cosí de Tirant i cavaller del seu exèrcit, que havia arribat a Àfrica amb la mateixa galera que Tirant i Plaerdemavida, i que havia estat empresonat pels moros, es casa amb la fidel donzella de Carmesina.

Si parem atenció a la boda, està totalment ideada per Tirant, és ell qui demana a Plaerdemavida que es case amb el seu cosí germà i ella hi accedeix:

Presta és, senyor Tirant, la tua serventa sia feta de mi segons la tua voluntat²⁰.

No obstant això, aturem-nos a repassar l'episodi del castell de Malvehí. Plaerdemavida afirmava clarament estar enamorada d'Hipòlit i els dos personatges pareixien predestinats a tindre una relació amorosa, com ho fan Diafebus i Estefania. Però Hipòlit es decanta per l'amor profitós i inicia una relació amb l'Emperadriu. Llavors, ja no tornem a trobar cap referència a Hipòlit en boca de Plaerdemavida, és com si l'haguera oblidat repentinament. A Àfrica, el cavaller més proper a Tirant és el senyor d'Agramunt, el seu cosí germà, noble i solter. Per tant, Tirant decideix casar-lo amb Plaerdemavida i ambdós accedeixen de bon grat, sense contradir l'heroi ni per un segon. Cal tindre present que a l'edat mitjana els matrimonis de conveniència eren els més freqüents i era rar casar-se per amor. El senyor d'Agramunt i Plaerdemavida es casen només perquè Tirant els ho demana i perquè saben que, amb aquest matrimoni, els recompensarà degudament. Això sí, res en sabrem de la seua nit de noces ni del tipus de relació que tindrà amb el marit.

Cal tindre en compte que, arribats a aquest punt de la història, Plaerdemavida no és una xiqueta juganera, sinó una dona ja madura en edat de casar-se. Ella ha ajudat sempre a Tirant amb la seua relació amb Carmesina, així que Tirant se l'estima i li fa de tutor, li busca un marit perquè la novel·la és a punt d'acabar i un personatge tan emblemàtic, mereix un final feliç. Observem que, al final de la novel·la, totes les dones amb un paper més o menys rellevant, acaben mortes (Carmesina, la Viuda Reposada) o casades (Ricomana, Maragdi-na, Estefania i Plaerdemavida). A banda, la nova parella reial formada per Plaerdemavida i el senyor d'Agramunt és coneguda al nord d'Àfrica i, fer-los reis de Feç i de Bogia, permet a Tirant assegurar-se que té aliats en aquell indret, governants que sempre poden proporcionar monedes i hòmens per ajudar l'Imperi Grec. Per tant, aquesta boda respon també a una raó d'estat.

Passada la boda, Tirant torna a l'Imperi Grec amb un gran exèrcit per a derrotar els turcs.

²⁰ Albert Hauf, *op. cit.* pàg. 1309.

Quan Plaerdemavida retorna de la Barbaria, ja no reprén el paper de donzella esbojarrada de la princesa. Torna a fer d'alcovota i aconsegueix que Tirant i Carmesina consumen el seu matrimoni, però ha canviat. Parla amb Carmesina més d'igual a igual, de manera adulta i ja no l'intenta enganyar sinó que li diu les coses clarament i tranquil·la.

Després de la trobada sexual dels dos protagonistes, el personatge de Plaerdemavida perd força. Ja ha acomplert el seu objectiu: fer que Tirant i Carmesina consumaren el seu amor, és casada i té el futur assegurat junt amb el seu marit a les seues terres. Per això, queda relegada a un segon pla que no abandonarà ni tan sols amb la mort de Tirant, l'Emperador i Carmesina. El dol per aquestes morts és general a la cort i només se centra en els personatges de l'Emperadriu i d'Hipòlit, precisament perquè seran ells els hereus de l'Imperi.

El final de Plaerdemavida a la novel·la, va, una vegada més, unit al de Carmesina. La reina de Fes i de Bogia marxa a Bretanya amb el seu marit i el vescomte de Branches per portar a soterrar els cossos de Tirant i Carmesina. Després, retorna al seu regne amb el seu marit, on es queda per sempre:

E reculliren-se en les galeres e feren lur via devers les terres del rey de Feç. E nostre Senyor los donà tan bon temps que en breus dies foren en lo port de Tànger. E aquí ixqué lo rey de Feç e la reyna, ab tota la sua gent²¹.

Com hem pogut comprovar, el *Tirant lo Blanch* no funciona com la majoria de narracions cavalleresques medievals que tenen personatges tipus amb un rol clar ja marcat prèviament; sinó que Martorell usa personatges no arquetípics, que van evolucionant al llarg de la novel·la i que poden desenvolupar més d'un rol.

Hem vist tres exemples representatius de la no prototipicitat dels personatges del *Tirant*. En primer lloc, hem parlat de les dames tirantianes, dones fortes que, sobretot en els amors perquè és el territori que els pertany, prenen la iniciativa i no s'esperen a que siguin els homes qui facen el primer pas. També ens hem fixat en Hipòlit, un cavaller gens convencional, que es dedica més i de manera més profitosa als afers amorosos amb l'Emperadriu, que no a guerrear i vèncer els turcs. Per últim, hem tractat el cas de Diafebus, valent cavaller i terrible guerrer, fidel acompanyant de Tirant, però qui es sentia entre les donzelles com si s'haguera criat entre elles. Un cavaller com Diafebus és estrany que s'entenga tan bé entre les donzelles. Seria diferent si el narrador ens diguera que es divertia amb elles o que s'alegrava d'estar entre dones, en canvi, puntualitza clarament que es sent tan còmode entre dones com si s'haguera criat amb elles.

²¹ Albert Hauf, *op. cit.* pàg. 1538.

Respecte a Plaerdemavida, és un personatge molt ample que, principalment, va unit al de la seua senyora i intervé sobretot en passatges relacionats amb els afers amorosos entre Tirant i Carmesina, la relació dels quals intenta fomentar en tot moment.

Malgrat això, Plaerdemavida no es queda només amb el rol de medidora en els amors de Tirant i Carmesina, ja que, com la majoria dels personatges que apareixen a la novel·la, aquesta no desenvolupa només un paper, sinó que és un personatge definit, capaç de desenvolupar diversos rols. I és que Plaerdemavida supera aquest clixé amb la seua decisiva intervenció a la part africana del *Tirant*. La funció de Plaerdemavida en aquell indret no és només la de fer penitència per expiar la culpa d'haver ajudat involuntàriament la Viuda a separar la parella protagonista, sinó que també fa que Tirant recorde més vivament Carmesina i s'esforce intensament en voler tornar a l'imperi grec per casar-se amb la seua estimada. A banda, Plaerdemavida es comporta més seriosament, madura i no tan juganera. S'ha fet major i està en edat de casar-se, per això, Tirant, qui l'estima com un pare perquè ella sempre l'ha ajudada amb la seua relació amb Carmesina, li fa de tutor i li busca marit: el senyor d'Agramunt, que és el personatge masculí cristià vell més pròxim a l'heroi en aquelles terres. Plaerdemavida no n'estava enamorada, o com a mínim no en teníem notícia, però es casa amb el cosí de Tirant perquè és un matrimoni de conveniència entre les dues persones més properes a Tirant que a Àfrica hi havia. A més, com a recompensa, serà nomenada reina de Feç i de Bogia, cosa que afavoreix l'Imperi Grec, ja que aconseguix tindre un important i fidel aliat a la zona.

Una vegada Tirant i Plaerdemavida retornen a Constantinoble, aquesta se les enginya perquè la parella protagonista consume el seu amor. Llavors, el personatge passarà a un segon pla i acabarà al final de la novel·la al seu regne amb el seu marit.

